

Развітанне са снамі

Алесь БАДАК прыслаў у «Звязду» ўрываак са свайго новага твора — аповесці «Душа твая светлая». Цалкам яна будзе надрукавана ў адным з найбліжэйшых нумароў літаратурна-мастацкага часопіса «Польмя». Калі словы «душа», «светлая» адкрываюць асабства для мяне той ці іншы твор, калі яны ёсць у назве, то міжволі на памяць прыходзяць і проза, і паэзія, і нават крытыка Міхася Стральцова — ці не самага загадкавага беларускага пісьменніка ХХ стагоддзя. «Выгнаны патрыцый» — так назвалі кнігу пра яго, што выйшла ў выдавецтве «Лімарыус». «Мне звышнадзённай тэмы не падняць», — сказаў аднойчы Міхась Стральцоў. І яшчэ дадаў: «Мне б так сказаць: «Я здолеў заручыць / Сябе з уласнай думкай, і свой голас / Птушынай песняй здолеў надтачыць, — / Сабраў расу, якою ўмыўся колас»...

Празаік Алесь Бадак сабраў і кнігу з апавяданняў і аповесцяў «Ідэальны чы-

тач», якая таксама хутка пабачыць свет. Пад адной вокладкай — і апавяданне «Ідэальны чытач», і аповесць «Адзінокі васьмікласнік хоча пазнаёміцца», і іншыя творы, дзе ўтульна святлу, дзе нават сум і цень становяцца светлымі і ўражваюць настолькі, што цягнуцца да іх, спрабуеш увайсці ў іх прастору... Беларуска проза перажывала розныя часіны. Але заўсёды надзіва шмат у ёй значыла інтанацыя, шмат значылі колеры і адценні душэўных памкненняў і перажыванняў. Заўсёды мастацкі свет сапраўднай літаратуры быў вышэй за надзённасць, актуальнасць, за сацыялістычны рэалізм, без якога, здавалася, і не можа быць жыцця ў літаратуры. Вось і ў кароткім урывку з новай аповесці таленавітага творцы сабраныя ім словы, прыведзеныя ім думкі з'яўляюцца адлюстраваннем Чалавека і Чалавечнасці. Сёння гэта як ніколі мае асаблівую вагу.

Максім ВЕЯНІС.

***

— Са сваімі снамі трэба развітвацца гэтак жа лёгка, як з вясновым снегам, — казала мне мая прабабка Фядора, калі раніцай я прыбгаў да яе на кухню, каб расказаць пра свой сон, і аказвалася, што ён забыўся ў недзе па дарозе са спальні. — Ну, а калі хочаш, каб твой сон не забыўся, прачнуўшыся, яго трэба, як малітву, паўтарыць уголас самому сабе, а яшчэ лепш — тут жа запісаць.

Пісаць я тады пакуль што не ўмеў, але няхітрай прабабчынай навукай карыстаюся апошнія гадоў дзесяць — з таго часу, як мне пачала сніцца гэтая дзяўчынка.

Дзяўчынка размаўляла са мной так, быццам мы былі добра знаёмыя, аднак тут, у рэальным свеце, я не ведаў нікога, хто быў бы падобны да яе. Яна таксама не магла ведаць мяне, бо там, у маіх снах, час спазняўся ад цяперашняга часу, у якім я жыву, больш чым на стагоддзе.

Я запісаў у сшытку свае сны, быццам сіняй ніткай сшываў у адно цэлае кавалкі памяці. Зрэшты, для старонняга вока гэтыя кавалкі хутчэй за ўсё не ўяўлялі б ніякай цікавасці — хоць бы таму, што, каб не забыць іх, я запісаў кожны сон паспешліва, можна сказаць, канспектываў яго, нападнюючы сшытак часам незакончанымі і, на першы погляд, не звязанымі паміж сабой фразамі. Аднак для мяне самога кожная з іх значыла вельмі шмат, яны былі нотамаі, а я быў музыкантам, які чуе ў іх незвычайную музыку. І варта было мне ў чарговы раз краўцка вачыма сваіх запісаў, як гэтая дзяўчынка з'яўлялася перада мной і ўсё пачыналася спачатку, з таго моманту, калі яна невядома адкуль з чорным катом у руках, якога трымала так, як маці трымаюць грудных дзяцей, кінулася мне насустрэч і загарадзіла сабой дарогу:

— Не хадзі сюды.

Толькі цяпер я разгледзеў паперадзе сябе чужую сядзібу. Па левую руку ад мяне на каменным падмурку стаяла вялікая — у шэсць акон і (разам з сенцамі) метраў пянаццаць у даўжыню — хата. Па правую руку ўздоўж хаты выцягнуліся хлявы: па ўсім відаць, за іх

шырокімі дзвярыма трымалі не толькі свіней, а таксама кароў і коней альбо валоў. За хлявамі была паветка, а далей, упоперак двара — ці не большае за хату гумно.

— Дзе мы? — спытаў я, але не пачуў свайго голасу.

— Дома, — засмялася дзяўчынка, перамінаючы босымі нагамі, якія ніжэй кален закрывала белая палатняная кашуля.

На выгляд дзяўчыны было гадоў шэсць. Прыкладна

чах, за Падлесем, закапалі жывымі ўсіх катроў, і халера не стала там нікога чапаць, а разварнулася і пайшла ў наш бок.

Я маўчаў, не ведаючы, як рэагаваць на яе словы. І калі да мяне нарэшце пачало даходзіць, чаго яна больш за ўсё баіцца, дзяўчынка працягнула мне ката і сказала:

— Забяры яго сабе, а то яго таксама закапаюць жывым.

Алесь БАДАК

ДУША ТВАЯ СВЕТАЛАЯ

Урываак з маленькай аповесці

столькі, напэўна, было і кату, які спакойна ляжаў, пазіраючы на мяне цікавымі вачыма.

— Гэта не мой дом, — бязгучным голасам запырчыў я.

— Ты зусім мала ведаеш пра сябе! — з лёгкім дакорам сказала дзяўчынка, а я падумаў, што яе душа старэйшая за яе самую.

— Тады чаму мне нельга туды ісці?

— Таму што ў нас можа быць халера, — сказала яна так, быццам размова ішла пра злога сабаку, які сцярог прасторны гаспадарскі двор. — На тым тыдні яна была ў Падлесі, там памерла шмат людзей, але гэта далёка адсюль. А ўчора забрала Хведара Праўлоцкага і цётку Ганну з Галавачоў. А да іх сяла так блізка, што ўсе навіны да нас даносіць ветрам. Добра яшчэ, што халера зайшла з таго канца сяла. Тата кажа, калі не позна, яе трэба збіць з дарогі, каб яна не патрапіла ў наш засценак.

— Гэта як? — здзівіўся я.

— Сёння ўночы засценак будучы абворваць плугам. Халера не павінна перайсці цераз баразну.

— А калі прыойдзе?

— Тата кажа, тады трэба будзе паспрабаваць яе задобрыць, — не адразу адказала дзяўчынка, і тут наразла я адчуў, што ёй страшна: — У Мядзведзі-

***

«Усе нашы продкі па матчынай лініі трымалі ў доме катроў», — любіла паўтараць мая прабабка Фядора, пагляджваючы на каленях чорнага гультаяватага брытанца. Ёй было ўжо за дзевяноста, я, позняя, як зімовае сонца, дзіця, яшчэ не хадзіў у школу. Мы — старое і малое — дапаўнялі адно аднаго якраз настолькі, каб нас можна было пакідаць у кватэры адных на цэлы дзень і не баяцца, што застанемся галодныя ці нехта ўключыць на кухні газ, але забудзецца націснуць на кнопку электразапальнічкі. Клопат пра абед узяла на сябе прабабка, газ кантраляваў я, што ў нашай з ёй сітуацыі было зусім лагічна: за наедак адказвае страўнік, за бяспеку — мозг, а ў прабабкі пачыналася хвароба Альцгеймера.

Мае бацькі, асабліва маці, катроў не любілі, але брытанец пераехаў да нас разам са сваёй гаспадыняй — з Ляхавіцкага раёна ў Мінск, калі там, у невядомай вёсцы, у якой прыезджы дачнікаў было ўжо больш, чым карэнных жыхароў, не засталася нікога з больш блізкай радні, чым мой бацька, хто б мог за ёй прыгледзець, а заадно і прэтэндаваць на яе хату. У выніку ў нашай цеснай двухпакаёўцы мой пакой стаў прабабчыным.

«Не хвалюся, гэта ненадоў-

га, — пастаралася супакоіць мяне маці. — Пакуль паспіш за дваццаць дзесяцін зямельнага надзелу, гэта ўга колькі! І там, — яна паказала на суседскі агарод, — таксама была наша зямля. Усё мелі: коней, кароў, свіней, авечак. У садзе стаяла дзесяць пчаліных калодаў. Але ад саду даўно застаўся толькі пах; і цяпер, бывала, прачнуся ад гэтага паху, зірну на акно, а за ім нічога не відаць: мароз на акне... — Прабабка, не спыняючы размовы, той жа нябачнай сцэжкай павяла мяне назад, неяк адразу, у адзін момант страціўшы цікавасць да ўсяго, што было навокал. — Ваіна забрала і сад, і брадоў маіх... Спачатку прыйшлі салдаты: уцякайце... Мо паўсяла падалося ў бежанцы... А бацька ні з месца: ведама, родную хату кінуць, як роднага чалавека... А калі пачало за лесам страшна бахаць... запрог мне каня... я з малымі дзецьмі... пад Івацэвічы, да старэйшай... Адзін конь і застаўся... Яно ж як: дзе багаты плача, там бедны скача...

Я прапускаў палову прабабчыных фраз, каб у тыя моманты думаць аб тым, што было б, калі б зямля, на якой стаяў суседчын мураваны дом, і сёння нале-

жале прабабцы Фядоры. Значыць, думаў я, гэты дом таксама быў бы нашым. Прызнацца, ён мне больш падабаўся, чым невядома драўляная прабабчына хата, і я з радасцю пагадзіўся бы прыезджаць туды на лета. З іншага боку, гэта значыла, што тады ўсе, хто цяпер жыве ў ім, жылі б у якім-небудзь іншым доме. Можа, нават у іншай вёсцы. І такі варыянт мяне б задаволіў, калі б не іх Алеся, з якой я пазнаёміўся тыдзень назад. Няхай бы яна жыла адна, падумаў я, не заўважаючы, што думкі мае збіліся з першапачатковай тэмы. Але і з гэтай скараспелай марай я тут жа развітаўся: бяда ў тым, што Алесі, як і мне, было ўсяго шэсць гадоў.

***

Для кожнага чалавека адзін і той прамежак часу цячэ з рознай хуткасцю, таму адным усё жыццё здаецца, што яны толькі пачалі жыць, а іншым — што яны пражылі ўжо некалькі жыццяў. Дзеці часта жывуць адчуваннем, што яны старэйшыя за сваіх бацькоў, а жонкі нярэдка ставяцца да сваіх мужоў як да дзяцей.

Знайсі чалавека, з якім у цябе час цячэ з аднолькавай хуткасцю, вялікае шчасце, і гэтакім шчасцю я радуся, што ўжо адзінаццаты год. Яго, а дакладней, яе завуць Алеся. У нас так шмат агульнага, што мы можам

пачынаць размову наяве, працягваць у сне, а пасля заканчваць зноў наяве.

Апошнія тыдні мы шмат гаворым пра нашага ката, і нам здаецца, што ад гэтых разоў у кватэры яшчэ больш пахне лекамі.

Усё пачалося тады, калі Алеся адвезла яго ў ветэрынарную клініку і малады доктар паставіў несучышальны дыягназ: хранічная ныркавая недастатковасць. Яна вярнулася дадому нібы з пахавання, і ўсе яе словы і сам стан здаваліся мне зусім недарэчнымі, чужымі: быццам яе голасам гаварыў нехта іншы — той, чый дастатак залежыць ад колькасці хворых пацыентаў, якія штодня трапляюць да яго на прыём; той, хто, магчыма, ужо прызначыў нашаму Цішку дату аперацыі, без якой, у чым ён абсалютна перакананы, ніяк не абсыціся.

Здаецца, усё гэта я тады сказаў уголас, і гатовы быў гаварыць далей, пакуль канчаткова не пераканаю Алесю ў тым, што нічога страшнага не адбылося, гэта памылка, паглядзі на нашага Цішку, ну які ён хворы...

Але яна апырэдзіла мяне:

— Доктар сказаў, ён пражыве тыдні тры, не больш.

Усё, ці амаль усё, што я хацеў сказаць Алесі, яна гадзіну назад сказала доктару і пачула ў адказ тое, што цяпер пачуў ад яе. «Калі вы не хочаце бачыць, як ён будзе пакутаваць, вам яго лепш усыпіць». — «Гэта немагчыма». — «Я вас разумею. Чым вы яго корміце?» — «Тым, што яму ў канкрэтны момант падабаецца». — «На жаль, калі вы будзеце працягваць карміць тым, чым кармілі заўсёды, ён пражыве ў лепшым выпадку некалькі тыдняў. Паўтараю: у лепшым выпадку. Калі вы хочаце, каб ён прабыў з вамі крыху больш, трэба перастаць даваць яму звычайны корм». — «А чым яго карміць?» — «Вы павінны будзеце два разы на дзень ставіць яму кропельніцу. Можна прывозіць яго на працэдуры, напрыклад, у нашу клініку, а можаце рабіць гэта дома. Але яшчэ раз паўтараю: стараючыся прадоўжыць яму жыццё, вы тым самым толькі прадоўжыце яго пакуты».

— Я сказала, што мы будзем ставіць кропельніцу дома...

Канешне, дома, падумаў я: кожная паездка ў клініку была б для яго вялікім стрэсам і пакутамі для нас. І толькі пасля гэтага ўспомніў пра Вераніку — Алесіну стрыечную сястру, якая сёлета закончыла медыцынскі ўніверсітэт.

Назаўтра ў кватэры з'явіліся катэтар, шпрыцы, падскурныя кропельніцы з рэгідратацыйнымі, мачагоннымі і пажыўнымі растворамі, свежыя ўпакоўкі лейкопластыру, стэрыльных сурвэтак: мы не збіраліся здавацца. У доктара былі веды, а ў нас была вера, і ў гэты час мы не сумняваліся, што пры пэўных жыццёвых абставінах вера можа значыць больш, чым веды.